

שמעתא למיקתא

גליון רכ"ג / פ' שלח / היתע'ה קהילת "חניכי הישיבות", רמות ב'

האם מותר לעבור ניתוח על מנת לסלק מום

א. איסור לחבול בעצמו. ב. כשעושה לצורך. ג. כשיש חשש סכנה. ד. חובת הרופא לרפאות. ה. טיפול שאינו לריפוי חולי. ו. איסור לא ילבש.

א. איסור לחבול בעצמו

תנן בב"ק (ז:): החובל בעצמו אף על פי שאינו רשאי פטור, אחרים שחבלו בו חייבים. ואמרו בגמ' (צא:): תנאי היא, איכא למ"ד שאין אדם רשאי לחבול בעצמו, ואיכא למ"ד רשאי לחבול בעצמו. ומאן תנא דאמר אינו רשאי, ר' אלעזר הקפר ברבי הוא, דתניא וכפר עליו מאשר חטא על הנפש, א"ר אלעזר הקפר וכי באיזה נפש חטא זה, אלא שציער עצמו מן היין, והלא דברים קל וחומר, ומה זה שלא ציער עצמו אלא מן היין נקרא חוטא, המצער גופו מכל דבר עאכ"ו.

ועי' ברמב"ם (חור"מ פ"ה ה"א ושבועות פ"ה ה"ז) שפסק שאסור לאדם לחבול בעצמו. אולם הרמ"ה הובא בשטמ"ק (שם) נקט דמותר. ועי' בטור (חור"מ ט"ז תכ) שהביא פלוגתתם. וביאר הב"י (שם) טעמו של הרמ"ה, לפי שמשמע ליה דבשום דוכתא מוכח דלית הלכתא כר"א הקפר. ולמעשה הכרעת השו"ע (שם טע' לא) כהרמב"ם. [ויעויין ביש"ש (ב"ק פ"ח ט"ז נט) שכתב דאף לפי הרמ"ה אינו מותר אלא לצורך דאל"ה איכא משום "בל תשחית", ועי' לקמן באות ב'].

ב. כשעושה לצורך

והנה בש"ס שם בחו"א ר"ל דאיסור לחבול בגופו נלמד מאיסור בל תשחית, דאם על הפסד כליו כגון שקורע על המת יותר מדי לוקה משום (דברים פ"ב פס' יט) "בל תשחית", ק"ו בגופו. ודחי לה דשמא שאני כלי שהוי הפסד שאינו חוזר. ושוב ילפינן לה "מאשר חטא על הנפש" כנ"ל (באות א').

ויעויין בערוך לנו (נדה יג. ד"ה כאלו) דמאחר דיליף מאשר חטא ולא נתפרש איזה חטא ועל מה עבר שקורא אותו הכתוב חוטא, ע"כ דבזה גלי קרא דבהשחתת גופו איכא ג"כ משום אזהרת בל תשחית, ע"כ.

מבואר דאיסור לחבול בגופו הוא מחמת איסור "בל תשחית", ולפי"ז דכשם איסור בל תשחית לצורך שרי דאין זה דרך השחתה ה"ה דשרי לחבול בגופו לצורך. וכעין זה כתב הערוך"ג (בבמות יג. ד"ה דאמר) גופא, עיי"ש. [אלא דיעויין לעיל באות א' בשם היש"ש שמשמע דבל תשחית הוי איסור נוסף על הא ד"אשר חטא". מיהו י"ל דיודה דגדר האיסור הוא כהלאו דבל תשחית].

ואע"פ שהתוס' (ב"ק צא: ד"ה אלא) כתבו להדיא שאסור לחבול בעצמו אפ"י לצורך, כגון אשה שטפחה על ראשה להרויח ממון, וכן ההיא דאך את דמכס שהרג את עצמו בשביל שום דבר שאירע, וכן מקרע על המת דאיתא בש"ס שם שעובר על איסור, ע"כ. וכ"כ היש"ש (שם ד"ה ולי). מ"מ י"ל דיש לחלק בין גודל הרווח נגד ההפסד. וכמו שמצינו לענין איסור בל תשחית גופא כמבואר בב"ק (צא:), ברמב"ם (מלכים פ"ו ה"ח), ברמ"א (יו"ד ט"ז כח טע' כא) ונש"כ שם, ובעוד מקומות. [ועי' בזה בגליון י"ג].

אלא דשו"ר באג"מ (חור"מ ח"ב ט"ז טו) שכתב דדוחק לחלק בין צורך קטן לצורך גדול כל זמן שלא מצינו זה בפירוש. ומ"מ כתב שמהרמב"ם (חובל פ"ה) מוכח שחולק על תוס' וס"ל דדוקא שלא לצורך אסור. ובאמת כבר נקט כן ע"פ הרמב"ם (שם) המהר"י אסאד (יו"ד ט"ז רמט ד"ה אבל) ודקדק מלשונו שכתב "כל המכה אדם וכי דרך בזיון [ויש גורסין נציון] עובר בליית", הרי דלא אסרה תורה אלא דוקא דרך בזיון, וטעמא נ"ל מלשנא דקרא דיהיב טעמא פן יוסיף וכי ונקלה אחיך וכי הרי דעל בזיונו חסה התורה ודומי דהתם בנלקה בב"ד הכתוב מדבר דרך בזיון דוקא. ובב"ק (שם) מדמי חבורה בגוף לבל תשחית דבגדים יעו"ש, וכיון דאפילו בגדים דה"ל פסידא דלא הדר לא אסרה תורה אלא דרך השחתה כמ"ש הרמב"ם (מלכים פ"ו ה"ח) כ"ש גופו דפסידא דהדר הוא דלא אסרה תורה אלא דרך בזיון, ע"כ. וכדבריו נקט המנח"י (ח"א ט"ז לו אות ד וח"ו ט"ז קה אות ב) שאין בזה משום איסור חובל בעצמו כיון שאינו דרך בזיון, והסתמך ג"כ על המהר"י אסאד הנ"ל.

[ולפי המבואר לעיל דמשום איסור בל תשחית אתינן עלה, יש להסתפק האם לדעת הסוברים דאיסור זה נאמר דוקא על אילן מאכל אבל בכלים אינו אלא מדרבנן (עיין ברמב"ם בטה"מ (לאו ז) וביד החזקה (מלכים פ"ו ה"ה), בחקרי לב (מ"ב ח"א ט"ז יא), בגר"ז (שמירת הגוף אות יד), ועוד), האם ה"ה בני"ד. אבל לדעת הסוברים שאיסור תורה איכא בכל גוונא מסתבר דה"ה בני"ד. ובאמת המאירי (ב"ק שם ד"ה אע"פ שאמר) שכתב שאין זה אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא. ושו"ר בחלקת יעקב (חור"מ ט"ז לא) הוכיח מהר"ן (שבועות כז). שהוא מדאורי, עיי"ש. ונפ"מ דבמקום כבוד הבריות מתירינן איסור דרבנן אף בקום ועשה. וא"כ אף בגוונא דיש משום בל תשחית יש להתיר מהטעם הנ"ל. ועי' עוד בזה בשד"ח (ח"א פאה"ש טע"א כ"ל טז).

ג. כשיש חשש סכנה

אלא דאכתי יש לדון כשהטיפול כרוך בחשש סכנה, כגון בהרדמה כללית וכדו' האם גם בכ"הג שרי. דהרי אסור לאדם להסתכן כמבואר בשו"ע (יו"ד ט"ז קטז וחור"מ ט"ז תכו). ובאמת כבר הארכנו בס"ד בגליון ק"י בגדר סכנות שאדם רשאי להכנס בהם. והבאנו דברי הגרשז"א זצ"ל (שש"כ פ"ב הגה ב ומנח"ש ת"ז ט"ז לו אות ב ד"ה ולענין) שכתב דכל שהעולם נוהגים לעשות כן ולא לחוש, מותר אדם לסמוך על "שומר פתאים ה"י" כי מה שקצרה יד האדם לדעת ולזהר ממנו הקב"ה שומר עליו. וממילא דבר שהעולם חוששין לו משום סכנה הרי הוא בגדר סכנה. ולפי"ז נראה שאם דרך האנשים שלא לחוש בזה משום סכנה, אין איסור. ומ"מ בלא"ה בדרך כלל ניתוחים אלו הם ע"י הרדמה חלקית לזמן קצר וע"כ אין לחוש משום סכנה. וכן פסקו הגרשז"א זצ"ל (ישיב משה - סודצקי עמ' רפב) והמשנה הלכות (ח"ד ט"ז רמז).

ד. חובת הרופא לרפאות

והנה שנינו בב"ק (פ"ה) ובברכות (טז) תני דבי רבי ישמעאל "ורפא ירפא", מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות, ע"כ. ועי' בתוס' הרא"ש (שם ד"ה מנאן) שהקשה ה"ר יעקב מאורלייני"ש פשיטא למה לא ירפאו הרופאים הא כתיב והשבותו לו ודרשינן זו היא השבת גופו וכתיב לא תעמוד על דם רעך, ותירץ שניתן רשות לרפאת בשכר, דסד"א שחייב לעשות בחנם מטעמא דפרישית. ולי נראה דחולאים הבאים מחמת אדם דין הוא שירפאם אבל חלאים הבאים מעצמן אי לאו קרא הוה אמינא שאין לרפאותם שנראה כמבטל גזרת המלך, ע"כ. [ועי' באבן עזרא (פ' משפטים)].

והרמב"ן (תוה"א עמ' מא) כתב דלעולם אסור לרופא לקבל שכר על הריפוי (אבל על הטורח רשאי), וע"כ פירש

הקורא ק"ש שחרית וערבית האם קיים בזה והגית בו יומם ולילה

תניא (מנחות צט:): רבי יוסי אומר אפ"י סילק את הישנה שחרית וסידר את החדשה ערבית אין בכך כלום, אלא מה אני מקיים לפני תמיד שלא ילין שולחן בלא לחם. א"ר אמי מדבריו של ר' יוסי נלמוד אפ"י לא שנא אדם אלא פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית קיים מצות לא ימוש ספר התורה הזה מפ"ך. אמר ר' יוחנן משום רשב"י אפ"י לא קרא אדם אלא קרית שמע שחרית וערבית קיים לא ימוש, ודבר זה אסור לאומרו בפני עמי הארץ. ורבא אמר מצווה לאומרו בפני עמי הארץ.

ופרש"י אסור לאומרו - שלא יאמר בק"ש סגי ולא ירגיל בניו לת"ת. מצוה לאומרו - דסבר משום ק"ש נוטל שכר גדול כזה כי אז תצליח את דרכך, אם היה עוסק כל היום כ"ש ששכרו גדול, ומרגיל את בניו לתלמוד תורה. ל"א סברי הנך רבנן דמצי פטרי נפשיהו בק"ש ויתבי כולי יומא וגרסי, ש"מ שכר גדול יש.

עוד אמרינן התם שאל בן דמא בן אחותו של רבי ישמעאל את ר' ישמעאל, אני שלמדתי כל התורה כולה מהו ללמוד חכמה יונית, קרא עליו המקרא הזה לא ימוש ספר התורה הזה מפ"ך והגית בו יומם ולילה, צא וברוך שעה שאינה לא מן היום ולא מן הלילה ולמוד בה חכמה יונית. ופליגא דר' שמואל בר נחמני, דאמר רבי שמואל בר נחמני א"ר יונתן פסוק זה אינו לא חובה ולא מצוה אלא ברכה, ראה הקב"ה את יהושע שדברי תורה חביבים עליו ביותר שנאמר ומשרתו יהושע נער לא ימיש מתוך האוהל, אמר לו הקב"ה יהושע כל כך חביבין עליך דברי תורה לא ימוש ספר התורה הזה מפ"ך.

וביאר המהרש"א (שם) דר' ישמעאל ס"ל דיומם ולילה ממש קאמר, והוה מצי למימר ופליג ארשב"י דלעיל דיומם ולילה אינו רק שחרית וערבית. וג' מח' דבר, לרשב"י מצוה שחרית וערבית, ולר' ישמעאל מצוה כל היום וכל הלילה, ולר' שמואל בר נחמני אינו אלא ברכה.

אולם בפירוש הגר"א (שנת אליהו יוש פאה) מבואר דרשב"י ור' ישמעאל לא פליגי, דאיתא שם - ות"ת נמי אין לה שיעור לא למטה ולא למעלה. דכתיב והגית בו יומם ולילה, וא"כ אין לה שיעור למעלה, ולמטה נמי דפעמים בתיבה אחת פוטר וכו'. והא דכתיב והגית כיון שיוצא בתיבה אחת, היינו דאילו לא הוי כתיב והגית ה"א שאינו צריך אלא תיבה אחת ולא יותר אף שיש לו פנאי ללמוד, לכך נאמר והגית וכו' לומר שחייב אדם ללמוד תורה יום ולילה, אך אם צריך לעסוק במצוה או בדרך ארץ שהוא ג"כ מצוה אזי הוא פוטר את עצמו בתיבה אחת.

וכן נראה מדברי הריטב"א בנדרים (ח:): שכתב דהא דאמרינן דאיבעי פטר נפשיה בק"ש שחרית וערבית ונפיק מחובת והגית בו יומם ולילה, היינו בדלא אפשר ליה טפי, שצריך להשתדל קצת היום בפרנסתו, הא לאו הכי לא מפטר כדאיתא במנחות.

והנה הסמ"ג (עשין י"ב) הביא דברי רשב"י לדינא וכתב - וכל אדם בין עני בין עשיר חייב לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה שנאמר והגית בו יום ולילה וכו'. בשעת דחקות שהאדם בבילבול ואין לו פנאי ללמוד סומך על מה שאמר רבי יוחנן בפרק שתי הלחם (מנחות צט:): אפ"י לא קרא אדם אלא ק"ש שחרית וערבית קיים מצוה לא ימוש, ודבר זה אסור לומר לפני עם הארץ.

ואף בתורת האדם (ענין האבלות) גבי הא דאמרינן (מו"ק כא) דאבל אסור לקרות בתורה ובנביאים ובכתובים, ולשנות במשנה במדרש ובהלכות ובהש"ס ובאגדות, הביא הרמב"ן קושיית הרש"י (שם) מהא דאמרינן בסוכה (כה) אבל חייב בכל

דקמ"ל שאינו אסור משום חשש השגגה, אינן שלא יאמרו הקב"ה מוחץ והוא ירפא שאין דרכן של בני אדם ברפואות, ע"כ. וכפירוש הראשון (של הרמב"ן) נקט **הש"ך** (י"ד שם ס"ק א) "שלא יאמר מה לי לצער הזה שמא אטעה ונמצאתי הורג בשוגג".

ועיוני **בטש"ע** (רס"י ש"ל) שפסקו דאף מצוה איכא לרפאות את חבירו. וכתב **הב"ח** (שם) דהדין כן אפי' במכה הבאה בידי שמים ושכך נהגו בכל גבול ישראל, ע"כ. ועיי' **בביאור הגר"א** (שם אות א).

ה. טיפול שאינו לריפוי חולי

והנה כבר ידועים דברי **הרמב"ן** (ויקרא פכ"ו פס' יא) דפירש על הא דאמרו שנתנה רשות לרופא לרפאות ולחולה להתרפאות על ידו "כיון שחלה החולה ובא להתרפאות כי נהג ברפואות והוא לא היה מעדת השם שחלקם בחיים, אין לרופא לאסור עצמו מרפואתו, כי התורה לא תסמוך דיניה על הנסים, אבל ברצות השם דרכי איש אין לו עסק ברפואים". ומבואר דס"ל שהבוטח בקב"ה אין עליו להתעסק ברפואות.

אולם **הרמב"ם** (פ"ה"מ פסחים פ"ד אות י) יצא לדחות זאת, כי כמו שהרעב חייב לאכול להשקיט רעבונו ומודה לה' בעת האוכל שהמציא לי דבר להסיר רעבונו ולהחיותו ולקיימו, כך צריך החולה לטפל ברפואתו ולהודות על שהמציא רפואה המרפאה את מחלתו כששתמש בה, ע"כ. וכבר נקטו הפוסקים כהרמב"ם (עיי' **ברכ"י** (י"ד שם) ועוד) דחובה מוטלת על האדם להתעסק ברפואות, וטרוחו לפרש דברי הרמב"ן, ואכמ"ל.

ועיוני **בשו"ת שערי צדק** (פענעט י"ד ס' קמג) שיצא לחדש דכל מה שנתנה תורה רשות לרפאות אפי' לשיטת הרמב"ם הנ"ל, היינו כל חולי וכל מכה אשר נתהוה אח"כ שלא נודע כך רק בטבעו בזה ילך אצל רופא לרפאותו, אבל בכל דבר שנברא כך בטבעו מלידה ואין בו שום חולי וכאב כלל ורוצה לילך לרופא שיתקנו ביותר ע"י רפואות, כגון אשה עקרה שלא נחלתה כלל ונאמר להרופא שירפאנה שתלד, אף אם אין זה מחמת חולי וכאב מה שאינה מתעברת, לא ידעתי מנין הרגלים להתיר כזאת מדין תורה, ע"כ.

ולפי דבריו בני"ד שנולד עם מום בגופו (או שנולד המום אח"כ), ק"ו שאינו ראוי לדרוש ברפואים שיסירו מום זה. אולם דבריו צ"ע דוודאי אין מנהג העולם כן. ואדרבה הרבה טרחות טרוחו חז"ל להסתיר קלונם של בני"א ואמרו **בברכות** (ט"ז) גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה, ולא חששו שנמצא בזה מבטל גזרת המלך שגזר שיתבייש, אע"כ דוקא חלאים הבאים מעצמן וכדומה היה הו"א דנראה כמבטל גזרת המלך. ואע"פ שמשנה צורת גופו ע"י לית לן בה דיעוין **ביבמות** (ס"ה) דיהודית דביתהו דר' חייא לקחה כוס עיקרין למנוע צער. ומבואר שמותר לגרום שינוי בגוף מפני צער, אפילו במקום שמקלקל גופו. וק"ו בני"ד. [ועיי' עוד **בשו"מ** (ח"א ק' ס"ד) ששאל בענין א' שנתלבן חצי זקנו ופאה א' וחצי הראש, וחציו השני של ראשו וזקנו וגם פאה ה' נשארי שחורים, אם יש לו היתר לצבוע השערות הלבנות לשחור מפני הבושה. וכבר טרוחו הפוסקים למצוא לו היתר להשחיר שעריו. עיי' **בתשובת אבני צדק** (י"ד ס' עב ס"ה תשובה), **בית היוצר** (י"ד ס' מה) ו**במנחת אלעזר** (ח"ד ס' כג ד"ה ומ"ש בס' ערך ש"י שיוכל). ואף **המהר"י אשכנזי** (י"ד ס' י"ט ד"ה והנה גם במרכי) ו**הדברי חיים** (י"ד ח"ב ס' טב) שאסרו היינו משום לאו דלא ילבש].

ובצ"א (ח"א ס' מא) הביא דברי השערי צדק וכתב דודאי מותר לאשה לטפל בעקריות שלה כיון שמצוה יש בדבר שתוכל להוליד. אבל שוב כתב דמ"מ יש מקום גדול לטענה זאת שלא על כגון דא הוא שנתנה תורה רשות לרופא לרפאות [אם אפילו נקרא זה בשם לרפאות], ואין רשות לבני אדם לתת לרופאים לחבול בעצמם לשם מטרה זאת, וגם אין רשות לרופא לבצע זאת, ויש לדעת ולהאמין כי אין צייר כאלקינו והוא ית"ש צר והטביע לכאוי"א מיצוריו בצלמו ובדמותו ההולמת לו ועליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע, ע"כ. אולם לא מסתברים דבריו כנ"ל, וכן פסק **במשנה הלכות** (ח"ד ס' רמז ורמ"ח) והוכיח הכי מהש"ס כתובות עיי"ש. וכן מוכח **מהאג"מ** ומשאר פוסקים הנ"ל שהתירו לעשות ניתוח פלסטי ולא חששו לזה כלל.

ו. איסור לא ילבש

ונראה דאף לאיש מותר לסלק מום שעליו באופן זה. דהנה אמרו **בשבת** (נ) תניא מגרר אדם גלדי צואה וגלדי מכה שעל בשרו בשביל צער, אם בשביל ליפות אסור. ופ"ש"י שם דאסור משום לא ילבש גבר שמלת אשה.

ועיוני **בתוס'** (ד"ה בשביל צער) דאם אין לו צער אחר אלא שמתבייש לילך בין בני אדם שרי דאין לך צער גדול מזה, ע"כ. וכן פסקו **בתשובת אבני צדק** (י"ד ס' עב ס"ה תשובה), **בית היוצר** (י"ד ס' מה) ועוד. וכן נקט **במנח"ש** (ת"י ס' פ"א אות א) שאין משום לא ילבש בניתוח פלאסטי ככה"ג דלא קעביד משום יפוי, כגון שחוטמו משונה מאוד משל כל אדם, וכמ"ש ר"ת בתוס' יבמות שם, ומטעם זה נוהגים להקל לצבוע או ללקט לבנות מתוך שחורות למי שהוא צעיר. ואף לדעת הסוברים שאין היתר זה אלא במקום איסור לא ילבש מדרבנן [כגון העברת השיער בית השחי שהם מקומות מכוסים וכדו'], עיי' **ברמב"ם** (ע"ז פ"ב ה"ט) ו**בכס"מ** (שם), עיי' **בדברי חיים** (י"ד ח"ב ס' טב), **במהרש"ם** (ח"ב ס"י רמג) ועוד. מ"מ במקום סילוק כיעור לכוי"ע י"ל דשרי, וכ"כ **במנח"י** (ח"ו ס' פ"א ד"ה והנה ברפואת), **בשבט הלוי** (ח"ו ס' ק"ח אות ג בהגה) ו**במשנה הלכות** (ס' רמז ד"ה שוב נתישבת).

ובר מן דין היה מקום לומר דכיון שהרבה נוהגים היום לעשות ניתוחים אלו, שוב ליכא משום איסור "לא ילבש", כמ"ש **הרמ"א** (רס"י קפ"ב ס' קנו ט"ב) בענין העברת שיער והסתכלות במראה. [אולם **בשו"ע** מבואר דאין היתר ככה"ג וכן נקט **בביאור הגר"א** (שם ושם). ועיי"ש **ברע"א**. אולם **הרב פעלים** (י"ד ח"ג רס"י יח) כתב שלדעת הרמ"א מנהג מהני בין ביפוי האסור מה"ת או מדרבנן, ושמנהג בגדא"ד כהרמ"א].

וגדולה מזו חידש **הפרישה** (שם אות ה) על הא דכתב הטור דמקום שמעבירין אנשים השיער, אם העבירו אין מכין אותן, וז"ל נר' דרצה לומר אנשים גוים דכיון דנהוג נהוג ולמדינן ממנהג הגוים. גם י"ל דעל ישראל קא' דהיכי דנהיגו כן כולם יחד אין מוחין בידים, עכ"ל. אלא דשו"מ **במהרש"ם** (ח"ב ס' רמג) שכתב דחס ושלום לסמוך על פירוש ראשון דגם להסתכל במראה וכל שאר דברים העכו"ם עושים כן ונמצא עתה עוקר כל דיני השו"ע. אולם **הפריה שושן** (כ"ל ו ס"ב) ו**הרע"א** (ח"י שם) הביאו דברי הפרישה להלכה. וכן הוא **בשבט הלוי** (ח"ג ס' ק"א אות ב). ועיי' **בערוגת הבשם** (י"ד ס' קלח אות ה). והארכו בזה בס"ד בגליון מ'.

מסקנא דדינא

העולה לדינא שמותר לעשות ניתוח פלסטי וכדומה על מנת לסלק כיעור שבגוף. בין לאישה ובין לאיש, ואין בזה משום לא ילבש גבר שמלת אשה. ובתנאי שלא יהיה בדבר משום סכנה.

המצות האמורות בתורה חוץ מן התפילין. ותירץ דכיון דמחייב למיקרי ק"ש שחרית וערבית ויוצא בה ידי חובתו ומקיים והגית בו יומם ולילה כדאיתא בערכין, הלכך לא פסיקא ליה.

אולם הרמב"ם (פ"א מהל' ת"ת ה"ח) סתם וכתב - כל איש מישראל חייב בת"ת בין עני בין עשיר וכו', ואפי' בעל אישה ובנים חייב לקבוע זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה שנאמר והגית בו יומם ולילה. ע"כ. ולא הזכיר דברי רשב"י דאפי' לא קרא אלא ק"ש שחרית וערבית קיים והגית.

וביאר הלחם משנה (שם) דלא רצה לפסוק כר' יוחנן, אע"ג דפ"ק דנדרים (ה) משמע לכאור' דהלכתא כוותיה, דמשמע ליה דהוי קולא גדולה והלך להחמיר, דהא ר' יוחנן בעצמו אמר ודבר זה אסור לאומרו בפני עם הארץ.

ובחכמת שלמה (בהגהותיו ליו"ד שם) כתב דהרמב"ם ס"ל דדוקא בפרק אחד בבוקר ופרק אחד בין הערבים דהוי ענין חדש יצא ידי חובה, אבל בדבר שלמד בשחרית לא מהני בלילה, ולכן השמיט הרמב"ם הך דק"ש. ע"ש.

וע"ע בברכת שמואל (קידושין ס' כ"ז ס"ק ו') דכתב בפשטות דהרמב"ם לא פסק כלל דין דאם קרא ק"ש שחרית וערבית קיים לא ימוש. אלא דההגהות מימוניות (ס"ק ז') הביא על דברי הרמב"ם את דברי הסמ"ג - דבשעות הדקות סומך על הא דאמר ר' יוחנן אפי' לא קרא אלא ק"ש שחרית וערבית קיים לא ימוש.

ולדינא המחבר (ס' רמ"ו ס"א) העתיק דברי הרמב"ם, והרמ"א בהגהותיו (שם) הביא דברי ההגהות מימוניות דבשעת הדחק אפי' לא קרא רק ק"ש שחרית וערבית לא ימוש מפדן קרינן ביה.

ונמצא למעשה, דהנוהג כהמחבר יש לו לחשוש לדעת הפוסקים הנוכחים דלרמב"ם לא נפיק יד"ח במה שקורא ק"ש שחרית וערבית, וחייב לקבוע זמן לתלמוד לתורה ביום ובלילה אף אם שעותיו הדקות ביותר.

ובעיקר גדר החיוב של והגית בו יומם ולילה, יעויין עוד - גר"ז הל' ת"ת פ"ג, ערוך השולחן ס' רמ"ו ס"ז, אור שמח הל' ת"ת פ"א ה"ב, אבן האול הל' מלכים פ"ג ה"ה וה"ו, ואג"מ יו"ד ח"ד ס' ל"ז סוף אות ה'.

[נכתב ע"י הרב ש. פ. שליט"א]

פניני מוסר

שבת קדש - קריאת התורה (ה)

התיקונים הנעשים ע"י שמיעת הפרשה בעיבור -

"גורל התיקון בעולמות העליונים של השלמת הפרשה בכל שבת ושבת מבואר בזהר הקדוש פרשת ויקהל (דף ר"ז) וזה לשונו... על כן כשמתעטר פרשה זאת, עולות המילות של פרשה ההיא שנשלמה בעיבור, ומקבלת אותן מרכבה ההיא הממונה על פרשה ההיא, ומעלה אותן לפני הקב"ה, ואלו המילות ממש עומדות לפניו ואומרות "אני פרשה פלונית שהשלימו אותי עיבור פלוני כך וכך", אם נשלמה הפרשה כראוי לה - עולות מילות אלו ומתעטרות על כסא הקדוש... ועממן הוא עולה להתייחד למעלה למעלה ונעשה הכל כלל אחד. משום זה אשרי חלקו של מי שמשלים הפרשה כל שבת בשבת כראוי...

וזה המאמר קונה בינה להבין ולהשפיל גורל חובו ומעלות להשלים פשוטו עם העיבור בכל שבוע ושבוע, היינו קריאת שניים מקרא ואחד תרגום בעצמו בער"ש, ושמיעת הפרשה מפי הקורא בשבת, ודי בהערה זו". (יסוד ושורש העבודה ה, ח)

נערך ע"י מחבר סדרת "עבודת המועדים"